

**Προτάσεις δραστηριοτήτων βελτίωσης του αρχικού κειμένου  
με βάση το κειμενοκεντρικό διαδικαστικό μοντέλο**

Πηγή: Ματσαγγούρας Η. (2004), *Κειμενοκεντρική Προσέγγιση του Γραπτού Λόγου*, Αθήνα: Γρηγόρης

**ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ**

**Αντικατάσταση λέξεων που επαναλαμβάνονται**

Συχνά οι μαθητές επαναλαμβάνουν τις ίδιες λέξεις κατά την ανάπτυξη του κειμένου.

**Παράδειγμα:**

• Δίνεται στα παιδιά ένα περιγραφικό κείμενο (π.χ. «*Περιγράφω το σχολείο μου*»)  
Το κείμενο του μαθητή περιλαμβάνει μια σειρά από ασύνδετες προτάσεις: π.χ «*Το σχολείο μου έχει έξι τάξεις... έχει αυλή.... έχει δύο γήπεδα... Κτλ*

Πρέπει να βοηθήσουμε το μαθητή να αλλάξει οπτική θεώρηση των πραγμάτων, ώστε να πάψει να χρησιμοποιεί την τάξη ως υποκείμενο των προτάσεών του και τα πράγματα της τάξης ως αντικείμενα των προτάσεων.

Ζητάμε από τα παιδιά να ακολουθήσουν τη χωρική συσχέτιση των πραγμάτων, που είναι κυρίαρχος άξονας συσχέτισης στα περιγραφικά κείμενα, και να χρησιμοποιήσουν πολλά υποκείμενα και όχι ένα, ώστε να οδηγηθούν στη χρήση ποικίλων ρημάτων.

Τα τοπικά επιρρήματα εκφράζουν αυτού του είδους τις σχέσεις.

Ζητούμε από τα παιδιά να προτείνουν ρήματα που δηλώνουν θέση μέσα στο χώρο.

Έτσι η πιο πάνω περιγραφή μπορεί να βελτιωθεί ως εξής :

*Καθώς μπαίνουμε στο σχολείο μας  
στ' αριστερά συναντάμε το γραφείο των  
δασκάλων. Δίπλα από το γραφείο  
βρίσκεται η αίθουσα της μουσικής και  
απέναντι η δανειστική Βιβλιοθήκη. Στ' αριστερά της  
Βιβλιοθήκης είναι η Δ1.....*

**Αντικατάσταση Κοινότυπων Λέξεων**

Ένα συχνό πρόβλημα που παρουσιάζουν οι μαθητές είναι η χρήση μη εξειδικευμένων, αλλά γενικής χρήσης λέξεων.

Μπορούμε να δίνουμε στους μαθητές μας μικρά κειμενάκια στα οποία επαναλαμβάνονται κοινότυπες λέξεις και να τους ζητούμε να τις αντικαθιστούν με εξειδικευμένες λέξεις.

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να γίνεται και στον προφορικό λόγο. Ο δάσκαλος θα πρέπει να επιμένει και να ζητά από τους μαθητές να εκφράζονται με ακρίβεια.

**Παράδειγμα από γραπτό μαθητή:**

«Στη γειτονιά μας υπάρχει ένας **καλός** φούρναρης που κάνει **καλό** ψωμί. Έχει **καλούς** τρόπους και πουλάει σε **καλή** τιμή. Γι αυτό έχει και **καλή** πελατεία».

Σε τέτοια περίπτωση αναζητούμε λέξεις κατάλληλες για αντικατάσταση της λέξης **καλός**, ώστε να καταστήσουμε κατανοητή στους μαθητές την αξία της χρήσης εξειδικευμένων λέξεων. Τέτοιες λέξεις στο συγκεκριμένο παράδειγμα είναι: δεξιότηχνης, επιδέξιος, φούρναρης, νόστιμο, γευστικό ψωμί, ευγενικούς τρόπους, λογική, φθηνή τιμή, μεγάλη, σταθερή πελατεία .

### Χρήση επιθέτων

Ο εκπαιδευτικός ασκεί τους μαθητές στη χρήση επιθέτων δίνοντάς τους ασκήσεις κατά τις οποίες (οι μαθητές) αναζητούν ποια επίθετα μπορούν να χαρακτηρίσουν ένα συγκεκριμένο ουσιαστικό και ποια ουσιαστικά μπορούν να χαρακτηρισθούν από συγκεκριμένο επίθετο.

Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνεται και προφορικά.

### Χρήση συνωνύμων

Ο εκπαιδευτικός ασκεί τους μαθητές στην αντικατάσταση λέξεων με τα συνώνυμά τους, προκειμένου να καταλήξουν σε επιλογές που συμβάλλουν στην ακριβολογία και αποδίδουν εννοιολογικές αποχρώσεις.

#### Παράδειγμα 1ο :

«Σώζεται μια λιθοκατασκευή, που θυμίζει ότι εκεί κάποτε έστεκε ένα κτίριο».

Για να έχουμε καλύτερα αποτελέσματα αντικαθιστούμε τη λέξη «κτίριο» με ένα από τα συνώνυμά της όπως: σπίτι, πύργος, χαμόσπιτο, πλουσιόσπιτο κτλ., που είναι μερικότερες έννοιες.

#### Παράδειγμα 2ο

Στις περιγραφικές προτάσεις ο εκπαιδευτικός παροτρύνει τους μαθητές να χρησιμοποιούν ρήματα αισθήσεως, όπως βλέπω, παρατηρώ, διακρίνω, εντοπίζω, ακούω, αντιλαμβάνομαι, οσφραίνομαι, αγγίζω κτλ.

«Είδα ένα μικρό σκαντζόχοιρο»

Η πρόταση μπορεί να αναπτυχθεί και να γίνει:

«Εκεί που χάζενα αμέριμνος, **ακούω** έναν απαλό θόρυβο. **Παρατήρησα** προσεκτικά και **διέκρινα** μέσα στα άχυρα ένα μικροσκοπικό σκαντζόχοιρο, κουλουριασμένο σαν μια σταχτιά μπάλα.

Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνεται και στον προφορικό λόγο καθώς και στα πλαίσια των λεξιλογικών ασκήσεων της ενότητας.

### Επιλογή ρημάτων και καθορισμός χρόνου

Με βάση το είδος του κειμένου επιλέγουμε τα ανάλογα ρήματα.

• Αφηγηματικά: ρήματα δράσης, ρήματα που αναφέρονται στο τι είπαν, τι σκέφτηκαν και πώς αισθάνθηκαν οι ήρωες

• Περιγραφικά: ρήματα κατάστασης και ρήματα αισθήσεων σημαντικά (ακούω, βλέπω, διακρίνω)

Οι μαθητές μπορούν να εμπλουτίσουν το κείμενό τους με βάση δοσμένη λίστα.

Θα ήταν καλό να έχουμε στην τάξη μας τέτοιες λίστες.

## ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Ο γραπτός λόγος διαφέρει σημαντικά από τον προφορικό. Ένα από τα σημεία διαφοροποίησης είναι ο τρόπος που δομούνται οι προτάσεις. Στον προφορικό λόγο, κυρίως των μικρών μαθητών, κυριαρχούν οι κύριες προτάσεις με παρατακτική σύνταξη.

Ο γραπτός λόγος χαρακτηρίζεται από σύνθετες προτάσεις, οργανωμένες σε ανεξάρτητες και εξαρτημένες.

Οι μαθητές αποκτούν τη δυνατότητα χρήσης τέτοιων προτάσεων σταδιακά καθώς μεταβαίνουν από το επίπεδο παράθεσης των πληροφοριών στο επίπεδο του μετασχηματισμού των πληροφοριών.

Ο εκπαιδευτικός ασκεί τους μαθητές με σχετικές δραστηριότητες.

### Σύνδεση και οργάνωση κύριων προτάσεων

Πολλές τέτοιες δραστηριότητες υπάρχουν στα τετράδια εργασιών

### Χρήση προσδιορισμών

Ο εκπαιδευτικός δίνει προτάσεις στους μαθητές και τους ζητά να προσθέσουν, όπου νομίζουν, λέξεις που να πληροφορούν «ποιος», «πού», «πώς», «πότε», «με τι», «γιατί»

#### Παράδειγμα:

« Ήρθε η νονά μου από την Αθήνα. Το πρωί πήγε στο χωριό της.»

Οι παραπάνω προτάσεις μπορούν να αναπτυχθούν ως εξής:

«Χθες ήρθε η νονά μου από την Αθήνα με αεροπλάνο για καλοκαιρινές διακοπές. Το βράδυ κοιμήθηκε στο σπίτι μας και σήμερα το πρωί πήγε με ταξί στο χωριό, για να επισκεφθεί τους γονείς της.»

### Χρήση προτάσεων σχολιασμού

Οι μαθητές καλούνται να εμπλουτίσουν τον αφηγηματικό λόγο με προτάσεις υποθετικές, πρόβλεψης, ερμηνείας και αξιολόγησης της συμπεριφοράς των ηρώων. Ο εκπαιδευτικός δίνει προτάσεις ή μικρά κειμενάκια, δικά του ή από κείμενα των μαθητών του, και τους ζητά να κάνουν παρεμβάσεις όπου νομίζουν.

#### Παράδειγμα:

«Κάθομαι στο παράθυρο και βλέπω απέναντι μια κυρία.»

Η πρόταση μπορεί σταδιακά να γίνει:

«Κάθομαι στο παράθυρο του σαλονιού και βλέπω στο απέναντι πεζοδρόμιο, δίπλα από το περίπτερο, μια ηλικιωμένη κυρία με δύο πλαστικές σακούλες. Μάλλον θα έρχεται από την υπεραγορά, που βρίσκεται δύο τετράγωνα πιο κάτω.»

### Τεχνική κινηματογραφοποίησης

Ο εκπαιδευτικός δίνει στους μαθητές τηλεγραφικές προτάσεις και τους ζητά να φανταστούν και να περιγράψουν λεπτομερώς σε τέτοιο βαθμό την εξέλιξη των γεγονότων, ώστε με βάση το νέο κείμενο που θα γράψουν ένας σκηνοθέτης να μπορεί να γυρίσει ταινία.

## ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

### Δομή της παραγράφου

Ο εκπαιδευτικός ασκεί τους μαθητές να εντοπίζουν τα δομικά στοιχεία της παραγράφου (θεματική πρόταση, προτάσεις ανάπτυξης, κατακλείδα). Δίνει στους μαθητές παραγράφους από κείμενα και οι μαθητές εντοπίζουν τα στοιχεία της.

### Παραγραφοποίηση

Ο εκπαιδευτικός βοηθά τους μαθητές να καταλάβουν πότε πρέπει να ανοίξουν καινούρια παράγραφο. Αυτό μπορεί να γίνει με τη βοήθεια των δομικών στοιχείων όπου το καθένα μπορεί να αντιστοιχεί με μία παράγραφο.

Σχετική δραστηριότητα είναι αρχικά ο εντοπισμός των δομικών στοιχείων μιας περιγραφής ή αφήγησης στην ολομέλεια της τάξης και στη συνέχεια η κάθε ομάδα αναλαμβάνει να αναπτύξει μία παράγραφο με βάση ένα δομικό στοιχείο.

Σε άλλη δραστηριότητα μπορεί ο εκπαιδευτικός να δώσει κείμενο και τα παιδιά να το χωρίσουν σε παραγράφους .

Άλλη σχετική δραστηριότητα είναι η ανάπτυξη ατελών παραγράφων.

Ο εκπαιδευτικός υποδεικνύει στους μαθητές ότι στα περιγραφικά κείμενα μπορούν να προσθέσουν προτάσεις στις παραγράφους που αναφέρονται σε συμπληρωματικά δομικά στοιχεία, σε χαρακτηριστικές λεπτομέρειες και σε εντυπώσεις και συναισθήματα.

Στα αφηγηματικά κείμενα μπορούν να προσθέσουν προτάσεις στις παραγράφους του αρχικού κειμένου που αναφέρονται στην περιγραφή της δράσης των ηρώων, στην ερμηνεία της συμπεριφοράς των ηρώων, στην αξιολόγηση της συμπεριφοράς των ηρώων, στις συνέπειες της συμπεριφοράς των ηρώων, στα συναισθήματα για τα πρόσωπα και τα γεγονότα.